

УДК 81'276.12:165.21

А.С. Ушаков

Національний університет "Києво-Могилянська академія", Україна

e-mail: artem.s.ushakov@gmail.com

ORCID ID: <https://0000-0002-5683-2493>

МОВНА РЕПРЕЗЕНТАЦІЯ ОБРАЗУ ЛЮДИНИ КУЛЬТУРИ

Abstract

The article deals with the study of different levels and means of language representation of the person of culture image as one of the key concepts of modern socio-cultural discourse that is the core in the system of worldviews and embodies society values.

The research considers language and culture interaction in the individual and national context based on culturological approach. It shows that language and culture are closely related categories coexisting on the principle of joint development and interdependence. The main language tools of transmitting cultural experience proved to be lexical, grammatical, pragmatical and stylistic means reflecting social ideals, values, concepts and cultural codes.

The study of cultural connotation of language means reveals the role of language in the person of culture image formation as a value category constructing a dynamic system of ideal concepts. The author concludes that the person of culture image, predominantly as a form of collective reflection, is defined by social and cultural realities, the representation of which is impossible beyond language as it is a set of language means, which conveys the sense of this concept.

The analysis of the person of culture image in the linguo-culturological aspect allowed to define and characterize its main features, such as conceptuality; standard; representation through social narratives, the basis for which is provided by creators – architects of material and spiritual values; dependence on ethnic mentality, social and cultural realities fixed in language and thus – dynamics, combination of stable, invariant and variable features.

Keywords: person of culture, person of culture image, language representation, language means, cultural code, social and cultural realities.

Анотація

Статтю присвячено дослідженню різних рівнів і способів мовної репрезентації образу людини культури як одного з ключових понять сучасного соціокультурного дискурсу, що посідає центральне місце в системі світоглядних уявлень і втілює ціннісні орієнтири суспільства.

У ході дослідження, в основу якого покладено лінгвокультурологічний підхід, розглянуто особливості взаємодії мови та культури в індивідуальному й національному контексті. З'ясовано, що мова й культура – це тісно пов'язані категорії, які співіснують на засадах спільного розвитку та взаємозалежності. Доведено, що основними мовними засобами трансляції культурного досвіду є лексичні, граматичні й прагматико-стилістичні засоби, у яких відображаються суспільні ідеали, цінності, концепти й культурні коди.

На основі з'ясування культурної конотації мовних засобів виявлено роль мови у формуванні образу людини культури як ціннісної категорії, що втілює динамічну систему ідеальних уявлень. Автор приходить до висновку, що образ людини культури – як форма переважно колективної рефлексії – обумовлений соціокультурними реаліями, репрезентація яких неможлива поза мовою, адже саме сукупність мовних засобів передає зміст цього концепту.

Аналіз образу людини культури в лінгвокультурологічному аспекті дозволив виявити й охарактеризувати такі його основні риси, як: концептуальність; еталонність; репрезентація через суспільні наративи, основу яких забезпечують креатори – творці матеріальних і духовних цінностей; залежність від етнічного менталітету й соціокультурних реалій, зафіксованих у мові, а отже, – динамічність, поєднання як стійких, незмінних ознак, так і варіативних рис.

Ключові слова: людина культури, образ людини культури, мовна репрезентація, мовні засоби, культурний код, соціокультурні реалії.

Читайте художню літературу та розумійте її, читайте книги з історії й любіть минуле людства, читайте подорожню літературу, мемуари, читайте літературу, присвячену мистецтву, відвідуйте музеї, подорожуйте зі смыслом і будьте душевно багатими. Так, будьте ще й філологами, тобто "любителями слова", бо слово стоїть на початку культури й завершує її, виражає її
Д. С. Лихачов

Формулювання проблеми та обґрунтування актуальності її розв'язання. Зважаючи на безпосередній взаємозв'язок культури й мови, що водночас є складником культури й необхідною умовою її засвоєння та збереження, всебічне розуміння образу людини культури як одного з ключових понять соціокультурного дискурсу останніх десятиліть неможливе без з'ясування специфіки його мовної репрезентації. Образ людини культури – ідеальна модель особистості, конструкт, насамперед пов'язаний із ціннісними орієнтирами суспільства. Тому дослідження різних рівнів, способів і засобів його репрезентації дозволить з'ясувати місце образу людини культури в сучасній системі цінностей. Адже саме мова фіксує та відображає динаміку ціннісних ієрархій, представлених як в індивідуальній, так і в суспільній свідомості. Ураховуючи, що образ людини культури є предметом міждисциплінарних досліджень, лінгвокультурологічний підхід суттєво доповнить напрацювання філософії, культурології та психолого-педагогічних наук.

Актуальність статті зумовлена необхідністю дослідження особливостей мовної – експліцитної й імпліцитної – репрезентації образу людини культури в лінгвокультурологічному й когнітивно-семантичному аспектах, що дозволить з'ясувати його місце в системі світоглядних уявлень сучасної людини. Крім того, дослідження мовних засобів, за допомогою яких репрезентовано образ людини культури, дає змогу виявляти національно-культурні особливості мовної системи певного мовного ареалу й відповідно – вивчати світосприйняття та культурні коди мовців.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Незважаючи на те, що образ людини культури привертає увагу представників різних гуманітарних дисциплін, слід зауважити, що один із найважливіших аспектів досліджуваного явища, пов'язаний із репрезентацією образу людини культури в мові, ще не ставав предметом ґрунтовного вивчення. Виходячи з цього та враховуючи новизну теми, за науково-теоретичну основу дослідження варто взяти роботи Б. Грінченка, В. Гумбольдта, В. Костомарова, А. Кримського, М. Максимовича, В. Маслова, О. Потебні, Е. Сепіра, Ю. Степанова, Н. Фролова та ін., так і розвідки українських мовознавців кінця ХХ – початку ХХІ століття, які пропонують або соціолінгвістичний (Б. Ажнюк, Л. Мацько), або антропоцентричний підхід до вивчення взаємозв'язків мови й культури (В. Жайворонок).

Крім того, теоретико-методологічною основою роботи можуть стати праці вчених-лінгвістів, присвячені ключовій ролі концепту "людина" в мовній і/або концептуальній картині світу, зокрема, ті, у яких концепт розглянуто через семантику номінацій людини, її когнітивні аспекти й культурно-національну специфіку (А. Геляєва), певний історико-семантичний контекст (К. Красухін, Т. Чумакова), порівняння різномовних картин світу (І. Шеїна) та ін.

Метою дослідження є виявлення загальної специфіки, а також основних форм і засобів мовної репрезентації образу людини культури як важливого складника ціннісної картини світу.

Сформульована мета передбачає такі **завдання**:

– з'ясувати специфіку взаємодії мови та культури в індивідуальному й національному контексті;

– виявити роль мови у формуванні й репрезентації образу людини культури;
– проаналізувати образ людини культури в лінгвокультурологічному аспекті й охарактеризувати його основні риси.

Методи дослідження. Зважаючи на міждисциплінарний характер дослідження, поряд із загальнонауковими було застосовано низку спеціальних методів. Зокрема, для пошуку й інтерпретації виявів мовної репрезентації образу людини культури в соціокультурному дискурсі використано методи лінгвокультурологічного, дискурсивного й контекстуального аналізу. Водночас основою для осмислення відібраного матеріалу став описово-аналітичний метод, за допомогою якого було проаналізовано конкретні приклади мовної репрезентації образу людини культури.

Виклад основного матеріалу дослідження. Духовність людства, як і національна культура зокрема, зосереджує в собі духовні орієнтири завдяки творчості мовного співтовариства, що виникає під час "мовної гри" як сукупності мови й культурної діяльності (Вітгенштайн, 1995, с. 95). Це передбачає творчу взаємодію між людством, мовною спільнотою та мовним індивідом. Мова людства постає узагальненням, мова індивіда є лише частиною мови соціуму, отже, із цих трьох компонентів можемо виділити як основоположний – мовну спільноту.

На думку В. Маслової, наприкінці ХХ століття до наявної системи смислів, що відображають надзвичайно складну сутність мови, додався ще один – мова як продукт культури, її важливий складник й мова існування, а також чинник формування культурних кодів (Маслова, 2001, с. 6). Тим більшої ваги це набуває в сучасному світі, який неможливо уявити без міжкультурної, міжнародної інтеракції. Із цієї причини, як цілком справедливо зазначає С. Тер-Мінасова, сьогодні, коли гостро постала проблема міжкультурної комунікації, нам слід дати відповіді на низку важливих питань щодо того, які чинники сприяють, а які заважають комунікації; як співвідносяться між собою мова й культура; у який спосіб мова відображає світ, пропущений через свідомість людини; як мова впливає на формування особистості; як відображаються в мові й водночас формуються за її допомогою індивідуальний, колективний і національний менталітет, світогляд тощо (Тер-Мінасова, 2000, с. 9).

Подібно до російського лінгвіста, американські вчені С. Гелман і С. Робертс, досліджуючи вплив мови на формування категорій культурної спадщини, уважають, що еволюція культури включає в себе не тільки поведінкові практики та матеріальні артефакти, а й уявлення про них, утілені в певних динамічних категоріях, що одночасно репрезентують суспільне й приватне, матеріальне й духовне, досвід й інновації (Gelman & Roberts, 2017, p. 7905).

Поза сумнівом, ключову роль у формуванні таких категорій відіграє мова. Мовні засоби трансляції культурного досвіду можна поділити на:

- лексичні засоби – унікальний лексичний фонд, фраземи, тропи (квінтесенція картини світу);
- граматичні засоби (формалізація зв'язків між мовними одиницями, пов'язана з логікою, особливостями мислення тих чи інших соціальних груп);
- прагматико-стилістичні засоби (вживання образності, тон, манера мовлення, додавання жестикуляції тощо).

Образ людини культури – соціальний конструкт, побудова якого відбувається за найактивнішої участі мови. За гіпотезою Сепіра-Ворфа, саме мовна структура формує мислення людини і спосіб пізнання нею реального світу. Осмислюючи ідеї Е. Сепіра й Б. Ворфа наприкінці ХХ століття, польсько-австралійська дослідниця, лінгвіст зі світовим ім'ям А. Вежбіцька зауважує, що вони стосуються не тільки матеріальної культури, суспільних ритуалів і законів, а й цінностей, ідеалів і того, як люди загалом осмислюють світ і своє місце в ньому (Вежбицкая, 2001, с. 15). Прикметно, що майже за два століття до цього В. Гумбольдт, один із творців лінгвістичної науки, у праці з промовистою назвою "Характер мови й характер народу" стверджував: різні за своєю сутністю та впливом на пізнання й почуття мови фактично є різними світоглядами (Гумбольдт, 1985, с. 370).

Справді, носії різних мов по-різному оцінюють явища й події. Залежно від структури мови той чи інший етнос має власне сприйняття навколишнього світу та його основоположних категорій: часу і простору, числа і кількості, форми і кольору та інших. Саме у своїй мовній різноманітності національні спільноти й національні культури, на думку А. Здравомислова, набувають якості соціальної реальності (Здравомыслов, 2008, с. 6). Мова є одним із маркерів культурної належності людини, адже саме через реалізацію мовного акту та виявляє себе як носій певної культури. Невипадково, розглядаючи трагічне розщеплення М. Гоголя – письменника на помежів'ї двох культур і двох мов, Є. Маланюк наголошував, що мова – це фонетично-графічне відображення глибоких і складних психічних процесів, найтіснішим чином пов'язаних із культурою та національністю (Маланюк, 1997, с. 372). Так само як носій та джерело національно-культурної інформації мову розглядають Є. Верещагін і В. Костомаров (Верещагин & Костомаров, 2014), автори ґрунтовної монографії "Мова і культура".

Згідно з теорією соціального конструктивізму П. Бергера й Т. Лукмана, важлива роль у процесі формування світогляду людини належить історичній дійсності й суспільно-культурним реаліям (Berger & Luckmann, 1991, pp. 13-30). Неодмінним фактором конструювання соціальної реальності є "дух часу", вплив доби, політичні й економічні обставини, соціальні цінності, актуальні інновації науки та культури. Якщо спроекувати цю схему на процес виховання, то, за словами М. Боритка, як виховні простори, де відбувається не просто взаємодія вихователя й вихованця, а формування людського в людині, її "окультурювання", варто виокремити поле значень (суспільний простір), поле цінностей (простір духовно-культурного досвіду) і поле смислів (суб'єктивний простір людини) (Борытко, 2001, с. 10). Саме на ціннісних вимірах сучасного виховання наголошує й І. Бех, доводячи, що найвищими життєвими цінностями індивіда є моральні цінності (Бех, 2007, с. 7-16). Зі свого боку Н. Миропольська (2002) стверджує, що "входження" людини в соціум через залучення до художньої культури можливе лише завдяки мові. Тому мистецтво слова, незважаючи на тенденцію до домінування в сучасній культурі візуальних образів і видовищних форм, має залишитися провідним у процесі виховання гармонійної особистості, оскільки саме воно здатне фіксувати почуття, переживання, настрої, мрії та цінності.

Мовні висловлювання, які зберігають знання й уявлення конкретного соціуму, можуть мати різні смислові значення. Так, виховання в родині та спрямування зусиль батьків загалом узгоджені із системою освітніх закладів, проте почасти взагалі не збігаються із цінностями, які трансльовано в контенті мас-медіа. У родинях й освітніх закладах загалом виховуються такі цінності, як людяність, працьовитість, доброта, патріотизм, а засоби масової інформації подають як успішний образ – героя збайдужілого й егоцентричного, який прагне життя, сповненого розваг. Образи, що їх пропонує масова культура, суттєво відрізняються від повсякденних реалій. Нині важко чітко охарактеризувати образ людини культури, типовий для нашого часу, оскільки розмаїття сучасного життя містить багато суперечностей. Утім, слід пам'ятати, що образ людини культури, як і будь-який інший ідеал, за словами Д. Квятковського, у процесі інтелектуального пізнання має осмислюватися насамперед як ціннісний, а отже, – цілісний феномен (Квятковский, 2014, с. 21).

Аналіз образу людини культури в лінгвокультурологічному аспекті дає змогу виокремити такі його риси:

- людина культури й образ людини культури, попри очевидну сумісність, не є тотожними, бо опосередковані мовою як знаковою системою;
- на створення соціокультурного дискурсу впливають навіть не власне люди культури (політики, громадські діячі, митці та інші), а ймовірніше, їхні образи, створені та сприйняті аудиторією засобами мови та в мовній стихії певної культури;

– люди культури – креатори (творці матеріальних і духовних цінностей, культурних артефактів є медіаторами образу людини культури через те, що вони творять основу суспільних дискурсів (політичного, економічного, соціального, культурного), де відображаються всі особливості культури й характерні риси етнічного менталітету;

– мовна репрезентація завжди пов'язана з еталонами – корпоративними та персональними (мовна особистість як еталон, мовна особистість як посол еталону, еталон-амбасадор). Проте еталони змінюються з часом під впливом інших культур. Наприклад, міноритарні культури поглинають у себе особливості мажоритарних і поступово формують інші взірці, не схожі на попередні. Отже, мовна репрезентація також зазнає змін, адже мова як основна єдина ланка між соціумом і людиною з вичерпною повнотою і глибиною віддзеркалює нову реальність;

– як форма переважно колективної рефлексії образ людини культури конструюється в різноманітних наративах (виступи, публічні вчинки, дії цієї особи, згадування про неї в медіа, висловлювання, оцінки інших діячів, переслідування чи відзнаки влади тощо). С. Гатальська, обстоюючи наративну концепцію культури, вважає, що проблему як особистісної, так і культурної ідентичності не можна витлумачити без основи, яку створює поняття "наративу" (Гатальська, 2005, с. 278-279). Водночас і мовна самопрезентація, і мовна репрезентація (наприклад, сатира на особу) впливають на формування образу людини культури;

– мовна репрезентація образу людини культури відбувається через зміст соціокультурних реалій, закріплених у мові. Як писав свого часу В. Гумбольдт, кожна мова описує довкола народу, якому вона належить, коло, за межі якого можливо вийти лише в тому разі, якщо вступиш до іншого кола, тому, наприклад, вивчення іноземної мови подібне до набуття нового погляду у власному світобаченні (Гумбольдт, 1964, с. 99). Соціальну роль мови вперше висвітлив Ж. Вандрієс: учений почав визначати й характеризувати соціокультурну диференціацію серед мовців, беручи до уваги спектр і літературної норми, і територіальних, і соціальних діалектів і мовних підсистем для комунікації певного кола мовців, стверджуючи, що різноманітність мов обумовлена складністю суспільних відносин (Вандрієс, 1937, с. 225). Ж. Вандрієс доводить, що на формування національних літературних мов впливають політичні, соціальні й економічні обставини. У такий спосіб кожна мова формує навколо етносу певну сферу, до якої той поступово адаптується. Таким чином, можна припустити, що залежно від соціокультурного підґрунтя мови змінюється й образ людини культури. Останній постає як квінтесенція національно-культурних архетипів і новіших духовно-культурних нашарувань, що зумовлені суспільними трансформаціями (Ушаков, 2019, с. 216).

Завдяки мові культура отримує неспинний розвиток – вона невмируща, адже єднає культуру етносу в активну нескінченну діяльність, що охоплює минуле – сучасне – майбутнє. Від того, наскільки важливу роль відіграє мова в бутті соціуму, залежить його розвиток і стан культури. Завжди в кожному суспільстві люди культури своїми діями прагнуть звільнити власний народ від культурної залежності й "ментального колоніалізму". Людина культури якраз і може бути "мовним бунтівником", обстоюючи права свого народу, зокрема мовні.

Історія світової культури знає чимало прикладів, коли видатні люди, зробивши неоціненний внесок у розвиток рідної мови та культури, стали взірцями духовності й гуманності для цілого людства. Наступні покоління вже протягом декількох століть неодмінно звертаються до неосяжної спадщини геніїв, щоразу осмислюючи її по-новому та знаходячи в безсмертних творах втілення власних устремлень. З плином часу чим більше нових смислів у них знаходить кожне нове покоління, тим більше розкривається глибина думки, тим яснішою стає художня майстерність тих, чії біографії з усією повнотою втілили одухотворений образ людини культури.

Як уже було зазначено, мовна репрезентація образу людини культури можлива на лексичному, граматичному та прагматико-стилістичному рівнях. Водночас слід зауважити,

що почасти в соціокультурному дискурсі поняття "людина культури" ("человек культуры" – рос.; "man of culture", "person of culture" – англ.) ототожнюється з поняттям "культурна людина" ("культурный человек" – рос.; "cultured man", "cultured person" – англ.). Це також варто враховувати під час аналізу конкретних прикладів мовної репрезентації образу людини культури.

Аналіз лексичних одиниць, пов'язаних із характеристикою образу людини культури в науковому й медіа-дискурсі свідчить, що довкола поняття створено окреме семантичне поле, основними елементами якого можна вважати такі: *аксіологічний вимір, геніальність, гідність, гуманізм, ідеал, інтелектуалізм, духовний орієнтир, духовність, креативність, моральність, носій культурних цінностей, самовдосконалення, самореалізація, саморозвиток, світоглядний орієнтир, суб'єкт культури, суб'єктність, творча особистість, творчий пошук, ціннісна логосфера особистості, ціннісні орієнтири* та ін. Як бачимо, лексичні одиниці на позначення образу людини культури або нейтрально, або позитивно семантично забарвлені, крім того, часто стилістично марковані. Натомість лексеми з негативною конотацією практично відсутні. Безумовно, на основі цих даних можна припустити, що семантичне поле, сформоване довкола образу людини культури, репрезентує еталонний, ідеальний характер досліджуваного концепту.

На окрему увагу як важливого джерела лінгвокультурологічної інформації заслуговують і фраземи, і крилаті вислови й афоризми, пов'язані із загальним уявленням про культуру: *"Культура ніколи не була і ніколи не буде абстрактно-людською, вона завжди конкретно-людська, тобто національна, індивідуально-народна"* (М. Бердяєв), *"Культура – це не кількість прочитаних книг, а кількість осмислених"* (Ф. Іскандер), *"Культура – це розширення розуму й духу"* (Дж. Неру), *"Повага до унікальності, культивування унікальності кожної людини – це цінне досягнення людської культури"* (Е. Фромм) та ін. Навіть окремі наведені висловлювання свідчать, що їх можна спроектувати на образ людини культури, оскільки в них зафіксовано уявлення про еталонні якості й риси особистості, яка претендує на цю роль, а саме: креативність, гуманізм, зв'язок із ментальністю, світоглядом власного народу й водночас загальнолюдський характер діяльності тощо.

Водночас серед крилатих висловів знаходимо й такі, що безпосередньо репрезентують образ людини культури: *"Люди культури – справжні апостоли рівності"* (М. Арнольд), *"Культура створює особистість, і чим її більше, тим значнішою є особистість"* (Б. Грасіан), *"Ідеал культурної людини – це не що інше, як ідеал людини, яка за будь-яких умов зберігає справжню людяність"* (А. Швейцер) та ін. Це важливо ще й тому, що, як доводять численні дослідження мовознавців, "людина" в принципі є системоутворювальним елементом системи уявлень і цінностей, відображених у фразеології.

Подекуди, щоправда, натрапляємо й на іронічне протиставлення чи зіштовхування понять "людина культури" і "культурна людина" на зразок висловів, що стали популярними в мережі: *"Серед людей культури все ще можна зустріти культурних людей"* ("*Среди людей культуры еще можно найти культурных людей*") або *"О, я бачу, ви також людина культури"* ("*Ah, I see you're a man of culture as well*"). Утім, перший, імовірно, базується на спрощеному розумінні "людей культури" як таких, що належать до культурної галузі. Другий, джерело якого відоме – японський аніме-серіал "Під мостом над Аракавою", перетворився на інтернет-мем, який уживають з іронією, крім того, у цьому випадку "man of culture" можна перекласти ще й як "висококультурна людина".

У будь-якому разі повноцінний аналіз репрезентації образу людини культури за допомогою фразеологічних одиниць можливий лише за умови врахування історико-культурного контексту, а також прагматико-стилістичного рівня комунікації. Проте дослідження мовної репрезентації образу людини культури з погляду стилістики і прагматики можливе лише на основі конкретних художніх чи публіцистичних текстів, що потребує окремої ґрунтовної наукової розвідки.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Розглянувши взаємодію мови й культури, можна прийти до висновку, що це тісно пов'язані категорії, які співіснують на засадах спільного розвитку та взаємозалежності. Мова постає необхідним і безумовним чинником культури, і головне саме завдяки мові відбувається засвоєння й осягнення культури індивідом. У мові, крім того, виявляються риси національної ментальності, а сама мова є потужним виявом духу народу. Мова надає культурі платформу для функціонування, сприяє встановленню соціальних зв'язків у межах тієї чи іншої спільноти, а також відіграє ключову роль у процесі міжкультурної комунікації.

Культура позначається на мові, детермінуючи появу слів (знаків нових явищ), впливаючи на їхній вжиток (наприклад, за допомогою цензури або, навпаки, стимулювання розвитку) та забезпечуючи необхідний контекст. Знання мови без розуміння культури може бути недостатнім для правильного гармонійного спілкування, адже останнє завжди обумовлене не тільки національно-культурною належністю комунікантів, темпераментом, ментальністю і національним характером, а й рівнем розвитку цивілізації, міжкультурними й міжнаціональними взаєминами, релігійними та іншими не менш важливими факторами. Мова залежить від культури, оскільки є її складником, накопичуючи й "архівуючи" важливу інформацію, яка концептуалізується в конкретних категоріях і культурних кодах. Одним із таких ідеальних конструктів є образ людини культури, формування та репрезентація якого не можливі поза мовою.

Виходячи зі сказаного, образ людини культури як центральний у сучасній системі світоглядних уявлень було розглянуто на основі лінгвокультурологічного підходу. Образ людини культури – категорія мисленнева, яка дає широкий простір для її тлумачення. Але саме сукупність мовних засобів (лексичних і, зокрема, фразеологічних, граматичних, прагматико-стилістичних та ін.) передає зміст образу людини культури, завдяки чому той набуває осмислення в мовній свідомості й отримує вербальне вираження. Відповідно, його репрезентація можлива тільки за умови розкриття певних соціокультурних реалій, зафіксованих у мові. Оскільки соціокультурне підґрунтя мови змінне, то й образ людини культури як форма переважно колективної рефлексії поряд зі сталими характеристиками набуває динамічних рис, видозмінюється залежно від зміни соціокультурних реалій. Таким чином, образ людини культури є медіатором взаємодії людини та культури, адже саме він акумулює еталонні значення і смисли, цінності й ідеали тієї чи іншої епохи, зокрема й сучасної.

Перспективи подальших досліджень насамперед пов'язані з розширенням матеріалу дослідження та з'ясуванням специфіки мовної репрезентації образу людини культури в освітньому, науковому, публіцистичному, медійному дискурсі на основі лінгвокультурологічного підходу. Поза сумнівом, це дозволить поглибити знання про образ людини культури й інтегрувати його як предмет міждисциплінарних досліджень.

ЛІТЕРАТУРА

- Бех, І. Д. (2007). Ціннісні наголоси у сучасному вихованні. *Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді*, 1(10), 7-16.
- Борытко, Н. М. (2001). *Педагог в пространствах современного воспитания*. Волгоград: Перемена.
- Вандриес, Ж. (1937). *Язык. Лингвистическое введение в историю*. Москва: Государственное социально-экономическое издательство.
- Вежицкая, А. (2001). *Понимание культур через посредство ключевых слов*. Москва: Языки славянской культуры.
- Верещагин, Е. М., Костомаров, В. Г. (2014). *Язык и культура. Три лингвострановедческие концепции: лексического фона, рече-поведенческих тактик и сапиентемы. Раздел I. Аспект статики: язык как носитель и источник национально-культурной информации*. Москва, Берлин: Директ-Медиа.

- Вітгенштайн, Л. (1995). *Tractatus Logico-philosophicus. Філософські дослідження*. Київ: Основи.
- Гатальська, С. М. (2005). *Філософія культури: підручник*. Київ: Либідь.
- Гумбольдт, В. (1964). О различии строения человеческих языков и его влияния на духовное развитие человечества. В В. А. Звегинцев (Ред.) *История языкознания XIX и XX веков в очерках и извлечениях: в 2-х ч. Ч. I.* (с. 85-103). Москва: Просвещение.
- Гумбольдт, В. (1985). *Язык и философия культуры*. Москва: Прогресс.
- Здравомыслов, А. Г. (2008). Тройственная интерпретация культуры и границы социологического знания. *Социологические исследования*, 8, 3-18.
- Квятковский, Д. О. (2014). *Гуманистический идеал: ценностный аспект (социально-философский анализ)*. Москва: Логос.
- Маланюк, Є. (1997). *Книга спостережень: статті про літературу*. Київ: Дніпро.
- Маслова, В. А. (2001). *Лингвокультурология: учебное пособие*. Москва: Издательский центр "Академия".
- Миропольська, Н. Є. (2002). *Мистецтво слова в структурі художньої культури учня: теорія і практика*. Київ: Парламентське видавництво.
- Тер-Минасова, С. Г. (2000). *Язык и межкультурная коммуникация: учебное пособие*. Москва: Слово.
- Ушаков, А. С. (2019). Ціннісний вимір образу людини культури. *Духовність особистості: методологія, теорія і практика*, 5 (92), 211-228. doi:10.33216/2220-6310-2019-92-5-211-228
- Berger, P. L., & Luckmann, T. (1991). *The Social Construction of Reality. A Treatise in the Sociology of Knowledge*. London, New York, Victoria, Toronto, Auckland: Penguin Books.
- Gelman, S. A., & Roberts, S. O. (2017). How Language Shapes the Cultural Inheritance of Categories. *PNAS (Proceedings of the National Academy of Sciences of the United States of America)*, 114(30), 7900-7907. doi:10.1073/pnas.1621073114

REFERENCES

- Bekh, I. D. (2007). Tsinnisni naholosi u suchasnomu vykhovanni. *Teoretyko-metodychni problemy vykhovannia ditej ta uchniv's'koj molodi*, 1(10), 7-16.
- Borytko, N. M. (2001). *Pedagog v prostranstvakh sovremennogo vospitaniya*. Volgograd: Peremena.
- Vandries, Zh. (1937). *Yazyk. Lingvisticheskoe vvedenie v istoriyu*. Moskva: Gosudarstvennoe social'no-ekonomicheskoe izdatel'stvo.
- Vezhbickaya, A. (2001). *Ponimanie kul'tur cherez posredstvo kl'uchevykh slov*. Moskva: Yazyki slavyanskoj kul'tury.
- Vereshchagin, E. M., & Kostomarov, V. G. (2014). *Yazyk i kul'tura. Tri lingvostranovedcheskie koncepcii: leksicheskogo fona, reche-povedencheskikh taktik i sapientemy. Razdel I. Aspekt statiki: yazyk kak nositel' i istochnik nacional'no-kul'turnoj informacii*. Moskva, Berlin: Direkt-Media.
- Vithenshtain, L. (1995). *Tractatus Logico-philosophicus. Filososfs'ki doslidzhennia*. Kyiv: Osnovy.
- Hatal's'ka, S. M. (2005). *Filosofiiia kul'tury: pidruchnyk*. Kyiv: Lybid'.
- Humboldt, V. (1964). O razlichii stroeniya chelovecheskikh yazykov i ego vliyaniya na dukhovnoe razvitie chelovechestva. V V. A. Zvegincev (Red.) *Istoriya yazykoznaniiya XIX i XX vekov v ocherkakh i izvlecheniyakh: v 2-kh ch. Ch. I.* (pp. 85-103). Moskva: Prosveshchenie.
- Humboldt, V. (1985). *Yazyk i filosofiya kul'tury*. Moskva: Progres.
- Zdravomyslov, A. G. (2008). Trojstvennaya interpretaciya kul'tury i granicy sociologicheskogo znaniya. *Sociologicheskie issledovaniya*, 8, 3-18.
- Kvyatkovskij, D. O. (2014). *Gumanisticheskij ideal: cennostnyi aspekt (social'no-filosofskii analiz)*. Moskva: Logos.
- Malaniuk, Ye. (1997). *Knyha sposterezhen': statti pro literaturu*. Kyiv: Dnipro.
- Maslova, V. A. (2001). *Lingvokul'turologiya: uchebnoe posobie*. Moskva: Izdatel'skiy tsentr "Akademiya".

- Myropol's'ka, N. Ye. (2002). *Mystetstvo slova v strukturі khudozhn'oi kul'tury uchnia: teoriia i praktyka*. Kyiv: Parlaments'ke vydavnytstvo.
- Ter-Minasova, S. G. (2000). *Yazyk i mezhkulturnaya kommunikatsiya: uchebnoye posobiye*. Moskva: Slovo.
- Ushakov, A. S. (2019). Tsinnisnyj vymir obrazu liudyny kul'tury. *Dukhovnist' osobystosti: metodolohiia, teoriia i praktyka*, 5(92), 211-228. doi:10.33216/2220-6310-2019-92-5-211-228.
- Berger, P. L., & Luckmann, T. (1991). *The Social Construction of Reality: A Treatise in the Sociology of Knowledge*. London, New York, Victoria, Toronto, Auckland: Penguin Books.
- Gelman, S. A., & Roberts, S. O. (2017). How Language Shapes the Cultural Inheritance of Categories. *PNAS (Proceedings of the National Academy of Sciences of the United States of America)*, 114(30), 7900-7907. doi:10.1073/pnas.1621073114

Дата надходження до редакції 14.12.2021

Ухвалено до друку 21.12.2021

Відомості про автора

<p>Ушаков Артем Сергійович,</p> <p>кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри англійської мови Національного університету "Києво-Могилянська академія" e-mail: artem.s.usakov@gmail.com</p>		<p>Сфера наукових інтересів</p> <p>Лексикологія англійської мови, виховання культури вчинку, формування образу людини культури, обробка звичайної мови</p>
--	--	---